

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

**ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ**

Филологиялық серия
1997 жылдан бастап шығады

**ВЕСТНИК
ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТА**

Филологическая серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-3528

№ 1 (2025)

Павлодар

**НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
ТОРАЙГЫРОВ УНИВЕРСИТЕТА**

Филологическая серия

выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

О постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

№ KZ30VPY00029268

выдано

Министерством информации и общественного развития
Республики Казахстан

Тематическая направленность

публикация материалов в области филологии

Подписной индекс – 76132

<https://doi.org/10.48081/YVDX6427>

Бас редакторы – главный редактор

Жусупов Н. К.

д.ф.н., профессор

Заместитель главного редактора

Анесова А. Ж., *доктор PhD*

Ответственный секретарь

Уайханова М. А., *доктор PhD*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Дементьев В. В., *д.ф.н., профессор (Российская Федерация)*

Еспенбетов А. С., *д.ф.н., профессор*

Трушев А. К., *д.ф.н., профессор*

Маслова В. А., *д.ф.н., профессор (Белоруссия)*

Пименова М. В., *д.ф.н., профессор (Российская Федерация)*

Баратова М. Н., *д.ф.н., профессор*

Аймухамбет Ж. А., *д.ф.н., профессор*

Шапауов Ә. Қ., *к.ф.н., профессор*

Шокубаева З. Ж., *технический редактор*

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

<https://doi.org/10.48081/BYXU8910>

***Б. В. Нургожина**

Торайғыров университеті,

Қазақстан Республикасы, Павлодар қ.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7450-3204>

*e-mail: bahyt_81@inbox.ru

ЛИНГВИСТИКА ФОКУСЫНДАҒЫ БИЗНЕС-КЕЛІСІМШАРТ: ШЕТЕЛДІК ЖӘНЕ ОТАНДЫҚ ҒАЛЫМДАРДЫҢ ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ НЕГІЗГІ АСПЕКТІЛЕР

Мақалада лингвистикалық әдістерді қолдана отырып, іскери келісімшарттарды талдауға арналған заманауи зерттеулерге шолу болып табылады. Бизнес-келісімшарт іскерлік дискурстың негізгі жанрларының бірі бола отырып, отандық және шетелдік зерттеушілердің назарын аударады. Бұл мақалада негізгі тақырыптар, композициялық-құрылымдық, лексикалық-семантикалық және лингвистикалық-прагматикалық ерекшеліктер, сондай-ақ осы салада жүргізілген зерттеулердің нәтижелері қарастырылады. Терминология, келісімшарттардың құрылымы, тілдің ерекшелігі және іскери құжаттарда қолдану стилі сияқты негізгі аспектілерге ерекше назар аударылады. Осы мәселемен айналысатын шетелдік және отандық ғалымдардың жұмыстары талданады. Негізгі аспектілер мен тұжырымдар ұсынылған, сонымен қатар осы саладағы әрі қарайғы зерттеулердің болашағы анықталған. Сонымен қатар, бұл мақалада лингвистикалық әдебиеттің ең маңызды еңбектерін жүйелеуге және теориялық тұрғыдан түсінуге тырысады. Сонымен, мақаланы жазу үшін бастапқы материалдар – зерттелетін тақырыққа арналған ғалымдардың диссертациялары мен рефераттарының материалдары, ал екінші көздер – әдебиеттерге шолулар мен сыни талдаулар болды. Осы материалдардың барлығын зерттеу зерттелетін мәселе көлеміндегі зерттеулердің қазіргі жағдайы туралы кең түсінік алуға және өз зерттеулерінің бағытын анықтауға мүмкіндік берді. Сонымен қатар, бұл тақырып бизнес-

құқық, заңды құжаттар, халықаралық келісімдер мен іскерлік қарым-қатынастар тұрғысынан маңызды болып табылады.

Кілтті сөздер: іскерлік дискурс, бизнес-келісімшарт, коммуникация, лингвопрагматика, талдау, зерттеу, құрылым.

Кіріспе

Қазіргі лингвистикадағы іскерлік дискурс-бұл күрделі коммуникативті құбылыстардың бірі, оның ішінде, бір жағынан, мақсатты психикалық-сөйлеу әрекетін білдіретін барлық сөйлеу актілерінің жиынтығы, Іскерлік қатынастар болып табылатын жалпы сипаттама, ал екінші жағынан, осы сөйлеу актілерін түсіну үшін қажет қоршаған шындық туралы білімнің барлық жиынтығы, әлеуметтік-мәдени деп аталады аспект.

Бүгінгі тіл туралы ғылым бізге іскерлік дискурсты өте күрделі процесс ретінде ұсынады. Оны сурет түрінде елестетіп көрейік:

1 – Сурет

Іскерлік қатынастар және қазіргі заманғы бизнес саласы – бұл қарым-қатынас ережелерімен, өзіндік терминологиясымен сипатталатын Ерекше әлем. Сондықтан қазіргі заманғы лингвистиканы зерттеудің ең өзекті пәні болып табылатын тиісті арнайы дискурс бар. Біз Ф. Баргизэлла-Чиापпиниден кейін бизнес-дискурсты (немесе іскерлік) «адамдардың жұмысты орындау үшін коммерциялық ұйымдарда сөйлесу немесе жазу арқылы қарым-қатынасына қатысты барлық нәрсе» деп санау қажеттілігін белгілейміз және көреміз. Сонымен қатар, бұл дискурс бір тақырыппен (коммерциялық) біріктірілген мәтіндер жиынтығымен сипатталады.

Keң таралған цифрландыру және жаһандану дәуірінде, қоғамның барлық салаларында экономиканың интеграциясының күшеюі жағдайында қазіргі

лингвистикалық ғылым іскерлік дискурстың негізгі жанры ретінде іскери хат-хабарлардың мәтіндерін тиімді қолданудың және одан әрі зерттеудің маңызды мәселелерін анықтайды.

Зерттеудің мақсаты: зерттелетін мәселе көлеміндегі зерттеулердің қазіргі жай-күйі туралы кең түсінік алу және өзінің зерттеу бағытын анықтау, зерттелген анықтамалық әдебиеттер негізінде «келісімшарт» терминінің анықтамасын тұжырымдау және тән ерекшеліктерін анықтау.

Зерттеу нысаны: іскерлік дискурс шеңберіндегі негізгі және маңызды жанрдың бірі ретінде іскерлік келісімшартты зерттеудегі әртүрлі лингвистикалық аспектілер.

Зерттеу пәні: бастапқы (зерттелетін тақырыпқа арналған ғалымдардың диссертациялары мен рефераттарының материалдары) және қайталама дереккөздерді (қазіргі заманғы іскерлік дискурстың ең сұранысқа ие жанрларының бірі ретінде бизнес-келісімшарттарды лингвистикалық зерттеумен айналысатын отандық және шетелдік лингвистердің еңбектері) зерттеу. Аталған материалдарды қарастыру және талдау, бұл отандық тіл білімінің осы саласында зерттелетін мәселенің жай-күйі туралы неғұрлым толық түсінік қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Мәселенің өзектілігі: Іскерлік дискурстың танымал жанрларының бірі болып табылатын іскерлік келісімшарттарды зерттеу қазіргі Лингвистикада өзекті және аз зерттелген сала болып қала береді. Қазіргі уақытта бизнес-келісімшарттардың лингвистикалық талдауы көбінесе фрагменттілікпен немесе іскерлік дискурстың басқа жанрларымен үйлесімділікпен сипатталады. Композициялық құрылымды, оның семантикалық байлығымен лексиканы, келісімшарт тілінің прагматикалық ерекшеліктерін қамтитын негізгі аспектілер бүгінгі күні тіл білімінде белгілі бір саланы құрайды. Осы тұрғыдан алғанда, әлемдік лингвистикалық аренадағы іскерлік келісімшарт қазіргі тіл ғалымдары арасында зерттеу қызығушылығын тудырады.

Материалдар мен әдістері

Зерттеу материалы зерттеу тақырыбына арналған ғалымдардың диссертациялары мен рефераттарының материалдары, сондай-ақ отандық және шетелдік лингвистердің еңбектері болды, онда заманауи лингвистика шеңберіндегі әртүрлі көзқарастар мен аспектілер бойынша бизнес-келісімшарттар қарастырылып, зерттелді. Сондай-ақ, қарастырылып отырған тұжырымдамаларды тереңірек зерттеу үшін түсіндірме сөздіктерге, анықтамалық сипаттағы онлайн-ресурстарға және мамандандырылған лексикографиялық басылымдарға талдау жүргізілді.

Зерттеу әдістері зерттелетін мәселе бойынша лингвистикалық әдебиеттерді жүйелеу, жіктеу және теориялық тұрғыдан түсіну болды. Бұл әдістердің негізі осы мәселені қарау кезеңінде бастапқы және бірінші кезектегі

болып табылады, ғалымдардың жұмысын, мақалаларын, монографияларын, диссертацияларын зерттеу болды, олар функционалды-семантикалық және лингвистикалық-прагматикалық және бизнес-келісімшарттардың басқа аспектілеріне қатысты, әрі қарайғы ғылыми зерттеулердің тақырыбына айналуы мүмкін негізгі ойлар мен мәселелерді бөліп көрсету. Жүйелеу нәтижесінде бизнес-келісімшарттардың жалпы тенденциялары мен лингвистикалық ерекшеліктері анықталды.

Нәтижелер және талқылау

Бизнес-келісімшарт терминінің мағынасын анықтай отырып, «келісімшарт» ұғымын түсіндіруге назар аударайық. Анықтамалық дереккөздерді талдағаннан кейін біз мыналарды анықтадық:

– қазақстандық заң сайтының мәліметтері бойынша, бүгінгі күні келісімшарт ретінде нақты субъективті құрамы және жазбаша нысанға қатысты міндетті талабы бар құжат қарастырылады, сондай-ақ Тараптардың бірі міндетті түрде мемлекет болып табылатын жағдайда қолданылады [1];

– «Орыс тілінің сөздігіне» сәйкес С. и. Ожегова (Н. Ю. Шведованың редакциясымен), келісімшарт келісімшартты, келісімді білдіреді [2];

– Орыс тілінің үлкен түсіндірме сөздігі келісімшартты жазбаша келісім немесе оны жасаған тараптардың өзара міндеттемелерімен келісім ретінде қарастырады [3];

– Үлкен заң сөздігі контракт ұғымын азаматтық және еңбек қатынастарында да қолданылатын келісімшарт түсінігімен синоним ретінде көрсетеді [4];

– Даль түсіндірме сөздігінде қарастырылып отырған термин жазбаша шарт, шарт ретінде заңды түрде түсіндіріледі;

– Ушаковтың түсіндірме сөздігі (онлайн сөздік) келесі анықтаманы береді. Келісімшарт-бұл екі тараптың өзара міндеттемелері бар жазбаша келісім-шарты [5];

– қарастырылып отырған терминнің егжей-тегжейлі сипаттамасы үлкен экономикалық сөздікте берілген. Сөздік бапқа сәйкес келісімшарттың бірнеше мағынасы бар: 1) Тараптардың бірі белгілі бір шарттарда екінші Тарап үшін бірдеңе жасауға міндеттенетін ауызша немесе жазбаша келісім; 2) оның қатысушылары үшін құқықтар мен міндеттер айтылған екіжақты немесе көпжақты келісім; 3) сатып алудың белгілі бір шарттарын қамтитын құжат-сату [6].

Осылайша, зерттелген анықтамалық әдебиеттер мен «келісімшарт» ұғымының анықтамалары мен түсіндірмелері негізінде біз құжаттың барлық ұсынылған ерекшеліктерін ескере отырып, қарастырылып отырған анықтаманың өзіндік көзқарасын тұжырымдай аламыз.

Біздің ойымызша, келісімшарт-бұл ресми түрде жасалған құжат, тараптар арасындағы Келісім, оған қатысушылардың міндеттемелері мен құқықтары кіреді, көбінесе шарттар немесе басқа өзара міндеттемелер туралы айтылады.

Іскерлік дискурс жанрларының біріне жататын құжаттың шекараларын белгілей отырып, лингвист ғалымдардың көзқарасында бизнес-келісімшарттың ағымдағы жағдайын, оның негізгі аспектілерін және зерттеулердегі әртүрлі көзқарастарын қарастыру және талдау қажет.

Лингвистикалық бірлік ретінде Бизнес-келісімшарт Қазіргі тіл біліміндегі өте жаңа және қызықты зерттеу нысаны болып табылады. Оны семантика, құрылым, стиль, терминология және т.б. сияқты әртүрлі лингвистикалық тұрғыдан қарастыруға болады.

Әлемнің ғылыми көрінісі аясында Іскерлік дискурсты дамыту мәселелерін шетелдік және отандық лингвист ғалымдар қарастырады. Теориялық әдебиеттер мен арнайы дереккөздерді зерттеу бізге бизнес-келісімшарттың әртүрлі лингвистикалық аспектілерін іскерлік дискурстың негізгі жанры ретінде зерттеу дәрежесін ұсынуға, зерттеу тақырыбының мәнін тереңірек түсінуге және ашуға мүмкіндік берді. Сонымен, біз жұмыстарды қарастырдық Т. А. Ван Дайка [7], Ю. А. Черноусова [8], Т. Н. Астафурова, О. А. Безнаева, С. К. Ережепова [9], Г. Г. Бүркітбаева [10], А. А. Аймолдина [11] және басқалар. Мұның бәрі зерттелетін мәселе аясында теориялық негізді зерттеуге және алуға мүмкіндік береді.

Өзінің ғылыми зерттеулерінде Ю. А. Черноусова бизнес-келісімшарттар негіздемілік және мазмұнды құраммен сипатталады деген гипотезаны негіздейді және дәлелдейді. Рамалық бөлім – бұл Ақпараттық (ақпараттық-фактілік, байланыс орнатуға және сақтауға арналған, келісім-шарттарға хат түрінде тән) тараптардың бастапқы және соңғы деректемелерін, клишелер мен этикет формулаларын қамтиды. Келісімшарттың мазмұндық бөлігі – бұл жалпылау функциясын орындайтын сөйлемдердің, абзацтардың, тараулардың, бөлімдердің дәйекті тізбегі-микро жағдайда мәселенің шешімін береді.

Іскери құжаттардың композициялық құрылымы туралы нақты лингвистикалық көзқарастарға келетін болсақ, В. В. Радченко, мысалы, адресат пен адресат арасындағы іскерлік қарым-қатынастағы кез-келген коммуникативті әрекет вербалды-вербалды емес ерекшеліктермен сипатталады деп санайды. Сонымен, лингвист ғалымның пікірінше, ауызша ерекшеліктер көбінесе «қара» кеңістікпен ұсынылған – Ақпараттық функцияны орындайтын құжат мәтінінің өзі. Сонымен, лингвист ғалымның пікірінше, ауызша ерекшеліктер көбінесе «қара» кеңістікпен ұсынылған – Ақпараттық функцияны орындайтын құжат мәтінінің өзі. Вербалды емес

ерекшеліктер, сәйкесінше, мәтіннің «ақ» кеңістігін білдіреді-бұл біз білетін графикалық құралдар, мысалы, қызыл жолдар, абзацтар арасындағы Бос орындар және т. б. Мәтіннің «ақ» кеңістігінің негізгі функциясы-бұл әсер ету функциясы, ол, ең алдымен, мәтінді қабылдау процесінде кернеудің ерекше разрядында көрінеді, сонымен қатар адресатқа қажет ақпаратты оңай игеруге және таңдауға ықпал етеді [12].

Халықаралық шарттар мен сыртқы сауда келісімшарттарының зерттеушілері өз зерттеулерінде осы құжаттардың коммуникативті-ниетті ерекшеліктері олардың композициялық құрылымын оңтайландырудың үлгісі болып табылатындығын бірнеше рет атап өтті. Сонымен, В. Ю. Дорошенко келісімшарттардың негізгі коммуникативті функциялары, мысалы, белгілі бір коммерциялық операциялар туралы ақпаратты бекіту және хабарлау, заңнамалық-нұсқау функциясы, әлеуметтік тапсырыс функциясы олардың композициялық ерекшеліктерін анықтайды деп санайды. Ол ұсынған болжамға сілтеме жасай отырып, автор композицияның екі негізгі түрін ажыратады: сыртқы, бұл құрылымдық бөліктерге (тараулар, абзацтар) бөліну, яғни формальды аспект, ал ішкі - мазмұн құрылымы, яғни.мазмұнды аспект [13].

Тағы бір зерттеуші И. Д. Суханова мәтіндердің құрамы күрделі және көп қырлы құрылыспен сипатталады және үш жақтың өзара әрекеттесуі мен өзара әсерінің нәтижесі деп санайды: ақпарат (мазмұндық жағы), архитектоника (формальды жағы), функциялар (прагматикалық қондырғы) [14].

Осы күрделі лингвистикалық құбылысты зерттейтін лингвистердің заманауи жұмыстарына шолу бұл мәселе ғалымдардың назарын әртүрлі аспектілерден аударатынын көрсетеді:

– лингвистикалық ерекшеліктер, прагматикалық және прагмалингвистикалық көріністер тұрғысынан (Дорошенко В. Ю., Астафурова Т. Н.);

– танымдық аспектілері (Безнаева О. А.);

– кәсіби қарым-қатынас мәтіндерін түсіну және түсіндіру стратегиялары [15].

Соңғы жылдары отандық лингвистердің еліміздің нарықтық экономика субъектілерінің сыртқы экономикалық байланыстарының өсуі мен кеңеюіне байланысты қазіргі іскерлік қоғамдағы Кәсіби коммуникация мәселелеріне деген қызығушылығы артып келеді. Қазақстандық зерттеулер іскерлік және экономикалық құжаттарды зерделеудің мынадай аспектілеріне арналған:

– лексикалық және стилистикалық ерекшеліктері (Н. И. Ерғазиева, А. Т. Есетова);

– терминдер мен терминдерді қолдану (Б. С. Аширов);

– клише іскерлік және экономикалық құжаттың негізгі құрамдас бөлігі ретінде (Л. С. Дүйсембекова);

Салыстырмалы сипаттағы іскерлік дискурстың ерекшеліктеріне бағытталған зерттеулер ерекше назар аударуға тұрарлық. Мысалы, С. К. Ережепова қаулы сияқты құжаттағы айырмашылықтарды зерттеді. Тіл білімі ғалымдары прагмалингвистикалық салыстыру әдісіне негізделген қазақ және орыс тілдеріндегі сөйлемдердің сипаттамалық ерекшеліктерін талдады.

Бүгінгі таңда іскерлік дискурсты зерделеу бойынша ауқымды жұмыстардың бірі Г. Г. Бүркітбаеваның диссертациялық зерттеуі болып табылады. Ғалым іскерлік дискурсты бизнес саласында қолданылатын кәсіби дискурстың кіші түрі ретінде түсіну керек дейді. Іскерлік дискурстың ерекшелігін айқындайтын маңызды сипаттама талқыланатын іскерлік мәселелер бойынша өзара тиімді келісімдерге қол жеткізуге бағытталған мақсаттар болып табылады.

Жаһандану және халықаралық іскерлік байланыстардың артуы жағдайында қазіргі әлемде іскерлік қарым-қатынас пен коммуникацияның мәдениетаралық аспектілерін зерттеуге қызығушылықтың артуы айқын бола түсуде. Іскерлік келісімшарттың өзін түрік тіліндегі лингвистикалық бірлік ретінде зерттеу, әлемдік ғылыми тенденция сияқты, оның құрылымы мен тілдік ерекшеліктерін жан-жақты және жан-жақты зерттеу болып табылады.

Сонымен, қазіргі тіл білімінде ғылыми зерттеулер саласында түрік филологтарының зерттеу пәні бизнес-келісімшарттардың лингвистикалық және прагматикалық ерекшеліктері болып табылады:

- бизнес-келісімшарттардың тілдік ерекшеліктері және осы лингвистикалық аспектіні тікелей талдау (Prof. Dr. Aylin Ünalđı);
- коммерциялық қызмет саласындағы құжаттардың функционалдық аспектілері және олардың іскерлік қарым-қатынастағы рөлі (Prof. Gülız Uluđ);
- бизнес-келісімшарттардың прагматикалық аспектілерін құқықтық бағыттағы лингвистика тұрғысынан талдау және коммерциялық сипаттағы іскерлік құжаттарды тілдік талдау (Prof. Dr. Sevinç Tüylüođlu).

Жоғарыда аталған жұмыстарда біз зерттеулердегі лингвистикалық бағытты қатаң түрде байқамаймыз, сонымен қатар ғылыми білім шеңберінде үлкен танымалдылыққа ие болатын пәнаралық байланыстардың орнатылуын көреміз.

Бүгінгі ғылыми кеңістік қазіргі тұлғаның мәдениаралық құзыреттілігін қалыптастыру үшін өте маңызды болып табылатын пәнаралық байланыстардың болуымен және барған сайын кеңеюімен сипатталады. Айта кету керек, қазіргі заманғы шетелдік зерттеулерде іскерлік дискурс көбінесе мәдениетаралық қарым-қатынас тұрғысынан қарастырылады, оның ішінде коммерциялық құжаттардың маңызды рөлі атап өтіледі [16]. Бұл тұрғыда Лингвистика да ерекшелік емес, өйткені бизнес-келісімшарттардың функционалдық-семантикалық және лингвистикалық-прагматикалық

ерекшеліктері тақырыбын тіл білімі, құқықтану, бизнес-коммуникация және басқа да байланысты пәндер саласындағы әртүрлі зерттеушілер зерттейді.

Мысалы, Джон Свейл (Джон Свейл) - ағылшын тілінде арнайы мақсаттарға (ESP) және академиялық жазуға маманданған американдық лингвист, жанрлық теория мен дискурсты талдауға арналған бірқатар жұмыстарды арнады, сонымен қатар іскери келісімшарттардың функционалды-семантикалық аспектілерінің ерекшеліктеріне назар аударды [17, 18].

Австриялық лингвист Франсис хаттар (Francis pisman) аударма және мәдениетаралық коммуникацияға маманданған, іскери келісімшарттардың мәтіндеріне зерттеулер мен талдау жүргізген (прагматикалық және лингвистикалық-прагматикалық аспектілер) [17, 18].

Қорытындылар

«Келісімшарт» терминінің талданған және анықталған сипаттамалық ерекшеліктері қазіргі заманғы іскерлік дискурстың негізгі жанрларының біріне жататындығын ескере отырып, қарастырылып отырған анықтамаға өз көзқарасымызды тұжырымдауға мүмкіндік берді.

Біз зерттеген ғылыми әдебиеттер әлемдік лингвистикалық ғылыми аренада да, отандық аренада да осы бағыттың жай-күйі мен зерттелу дәрежесі туралы толық, жан-жақты түсінік қалыптастыруға ықпал етті. Нәтижесінде біз қазақстандық бизнес-дискурс көлеміндегі бизнес-хат-хабарлардың мәтіндерін зерделеу, атап айтқанда: бизнес-келісімшарттардың функционалды-семантикалық және лингвистикалық-прагматикалық ерекшеліктерін зерттеу сияқты мәселені зерттеу қажеттілігін анықтадық және негіздедік. Біз бұл бағытты зерттеудің негізгі әдісі ретінде салыстырмалы әдісті қолдана отырып, қазіргі қазақ және орыс тілдерінің материалында қарастырып, зерттейтін боламыз.

Осылайша, шетелдік және отандық ғалымдардың іскерлік дискурстың лингвистикалық бірлігі ретінде бизнес-келісімшартты жан-жақты зерделеуі бізге бүгінгі таңда бизнес-хат-хабарлардың мәтіндерін зерттеу мәселелерін лингвистикалық ғылымда зерттеу мен ерекше маңызға ие болу бағытында айқын бетбұрыс бар деген қорытындыға негіз береді.

Пайдаланылған деректер тізімі

1 Юридический онлайн сервис для бизнеса – <https://dogovor24.kz/questions/v-chem-razlichie-mezhdu-dogovorom-i-kontraktom-4307.html>

2 Ожегов, С. И. Словарь русского языка / под ред. Н. Ю. Шведовой, 20-е издание. – М., 1988. – с. 236.

3 Большой толковой словарь русского языка - [https://gramota.ru/poisk?query=%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82&mode=slovari&dicts\[\]=42#](https://gramota.ru/poisk?query=%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82&mode=slovari&dicts[]=42#):

4 Большой юридический словарь – <https://juridical.slovaronline.com/2900-KONTRAKT>

5 Толковый словарь Ушакова – <https://ushakovdictionary.ru/word.php?wordid=24879>

6 **Борисов, А. Б.** Большой экономический словарь. – М. : 2003. – 895 с.

7 **Van Dijk, T. A.** Discourse, Context and Cognition // Discourse Studies. 2006. 8 (1). – P. 159–177.

8 **Черноусова, Ю. А.** Язык бизнес-контрактов: композиционно-структурные, лексико-семантические и лингво-прагматические особенности : на материале современного английского языка : диссертация ... кандидата филологических наук : 10.02.04 / Черноусова Юлиана Анатольевна; [Место защиты: Пятигор. гос. лингвист. ун-т]. – Пятигорск, 2012. – 185 с. : ил. РГБ ОД, 61 12-10/1011.

9 **Ережепова, С. К.** Официально-деловой стиль в казахском и русском языках: прагмалингвистический аспект: ... дис... канд. филол. наук. – Алматы, 2002. – 166 с.

10 **Буркитбаева, Г. Г.** Деловой дискурс : онтология и жанры. – Алматы : Ғылым, 2005. – 210 с.

11 **Аймолдина, А. А.** Социокогнитивные и коммуникативно-прагматические особенности бизнес-корреспонденции (на материале казахского, русского и английского языков): дис... канд. филол. наук. – Астана, 2014. – 214 с.

12 **Радченко, В. В.** Архитектоника делового письма: Сопоставительный анализ английской, немецкой и русской деловой корреспонденции [Текст]: дис.... канд. филол. наук / В. В. Радченко. – Пятигорск, 2005. – 206 с.

13 **Дорошенко, В. Ю.** Коммуникативная обусловленность функционально-стилистических особенностей делового английского языка [Текст]: дис. ... канд. филол. наук / В. Ю. Дорошенко; Рос. гос. пед. ун-т им. А. И. Герцена. – СПб., 1995. – 205 с.

14 **Суханова, И. Д.** Композиционно-структурные и лингвистические параметры текстов жанра коммерческой корреспонденции английского языка [Текст]: дис. ... канд. филол. наук / И. Д. Суханова; МГПУ им. М. Тореца. – М., 1984. – 241 с.

15 **Teun, A. van Dijk** Language. Cognition. Communication – New York : Cambridge University Press, 2008. – 267 p.

16 **Drew, P., Heritage, J.** Talk at work: interaction in institutional settings. - Cambridge : Cambridge University Press, 1992. – 596 p.

17 **Koester, A.** Investigating workplace discourse. – London : Routledge, 2006. – 192 p.

18 **Koester, A.** Workplace discourse. – New York : Continuum International Publishing Group, 2010. – 204 p.

References

1 Yuridicheskij onlajn servis dlya biznesa. [Online legal service for business]. - <https://dogovor24.kz/questions/v-chem-razlichie-mezhdu-dogovorom-i-kontraktom-4307.html>

2 **Ozhegov, S. I.** Slovar` russkogo yazy`ka / pod red. N. Yu. Shvedovoj, 20-e izdanie. [Dictionary of the Russian language] [Text]. – M. : 1988. – 236 p.

3 Bol`shoj tolkovoj slovar` russkogo yazy`ka. [A large explanatory dictionary of the Russian language] – [https://gramota.ru/poisk?query=%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82&mode=slovari&diets\[\]=42#](https://gramota.ru/poisk?query=%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82&mode=slovari&diets[]=42#):

4 Bol`shoj yuridicheskij slovar`. [A large legal dictionary]. – <https://juridical.slovaronline.com/2900-KONTRAKT>

5 Tolkovy`j slovar` Ushakova. Ushakov's Explanatory Dictionary]. – <https://ushakovdictionary.ru/word.php?wordid=24879>

6 **Borisov, A. B.** Bol`shoj e`konomicheskij slovar` [A large economic dictionary]. – M. : 2003. – 895 p.

7 **Van Dijk, T. A.** Discourse, Context and Cognition // Discourse Studies. 2006. – 8 (1). – P.159–177.

8 **Chernousova, Yu. A.** Yazy`k biznes-kontraktov: kompozicionno-strukturny`e, leksiko-semanticheskie i lingvo-pragmaticheskie osobennosti : na materiale sovremennogo anglijskogo yazy`ka : dissertaciya ... kandidata filologicheskix nauk : 10.02.04 / Chernousova Yuliana Anatol`evna; [Mesto zashhity`: Pyatigor. gos. lingvist. un-t] [The language of business contracts: compositional-structural, lexical-semantic and linguistic-pragmatic features : based on the material of the modern English language] [Text]. – Pyatigorsk, 2012. – 185 p.: il. RGB OD, 61 12-10/1011.

9 **Erezhepova, S. K.** Oficial`no-delovoj stil` v kazaxskom i russkom yazy`kax: pragmalingvisticheskij aspekt:... dis... kand.filol.nauk. Official business style in Kazakh and Russian languages : pragmalinguistic aspect] [Text]. – Almaty, 2002. – 166 p.

10 **Burkitbaeva, G. G.** Delovoj diskurs : ontologiya i zhanry`. [Business Discourse : ontology and genres] [Text]. – Almaty, 2005. – 210 p.

11 **Ajmol'dina, A. A.** Sociokognitivny`e i kommunikativno-pragmaticheskie osobennosti biznes-korrespondencii (na materiale kazaxskogo, russkogo i

anglijskogo yazy`kov): dis... kand.filol.nauk. [Sociocognitive and communicative-pragmatic features of business correspondence] [Text]. – Astana, 2014. – 214 p.

12 **Radchenko, V. V.** Arxitektonika delovogo pis`ma : Sopostavitel`ny`j analiz anglijskoj, nemeckoj i russkoj delovoj korrespondencii: dis.... kand. filol. nauk / V.V. Radchenko. [Architectonics of business writing: Comparative analysis of English, German and Russian business correspondence] [Text]. – Pyatigorsk, 2005. – 206 p.

13 **Doroshenko, V. Yu.** Kommunikativnaya obuslovlennost` funkcional`no-stilicheskix osobennostej delovogo anglijskogo yazy`ka: dis. ... kand. filol. nauk / V. Yu. Doroshenko; Ros. gos. ped. un-t im. A.I. Gercena. [Communicative conditionality of functional and stylistic features of the business English language] [Text]. – SPb., 1995. – 205 p.

14 **Suxanova, I. D.** Kompozicionno-strukturny`e i lingvisticheskie parametry` tekstov zhanra kommercheskoj korrespondencii anglijskogo yazy`ka: dis. ... kand. filol. nauk / I. D. Suxanova; MGPU im. M. Toreza. [Compositional, structural and linguistic parameters of the texts of the genre of commercial correspondence of the English language] [Text]. – M., 1984. – 241 p.

15 **Teun, A. van Dijk** Language. Cognition. Communication – New York : Cambridge University Press, 2008. – 267 p.

16 **Drew, P., Heritage, J.** Talk at work : interaction in institutional settings. – Cambridge : Cambridge University Press, 1992. – 596 p.

17 **Koester, A.** Investigating workplace discourse. – London : Routledge, 2006. – 192 p.

18 **Koester, A.** Workplace discourse. – New York : Continuum International Publishing Group, 2010. – 204 p.

17.09.24 ж. баспаға түсті.

27.01.25 ж. түзетулерімен түсті.

17.02.25 ж. басып шығаруға қабылданды.

*Б. В. Нургожина

Торайгыров университет,

Республика Казахстан, г. Павлодар.

Поступило в редакцию 17.09.24.

Поступило с исправлениями 27.01.25.

Принято в печать 17.02.25.

БИЗНЕС-КОНТРАКТ В ФОКУСЕ ЛИНГВИСТИКИ: КЛЮЧЕВЫЕ АСПЕКТЫ В ТРУДАХ ЗАРУБЕЖНЫХ И ОТЕЧЕСТВЕННЫХ УЧЕНЫХ

Настоящая статья представляет собой обзор современных исследований, посвященных анализу бизнес-контрактов с использованием лингвистических методов. Бизнес-контракт, являясь одним из ключевых жанров делового дискурса, безусловно привлекает внимание отечественных и зарубежных исследователей. В данной статье рассматриваются основные темы, композиционно-структурные, лексико-семантические и лингво-прагматические особенности, а также результаты исследований, проведенных в данной области. Особое внимание уделяется ключевым аспектам, таким как терминология, структура контрактов, специфика языка и стиля использования в бизнес-документах. Анализируются работы как зарубежных, так и отечественных ученых, занимающихся данной проблематикой. Представлены основные аспекты и выводы, а также выявляются перспективы для дальнейших исследований в данной области. Кроме того, в данной статье сделана попытка систематизировать и теоретически осмыслить наиболее ключевые труды лингвистической литературы. Так, материалом для написания статьи послужили первичные – материалы диссертаций и авторефератов ученых, посвященных исследуемой теме, и вторичные источники – обзоры литературы и критические анализы. Изучение всех этих материалов позволило получить обширное представление о текущем состоянии исследований в объеме изучаемого вопроса и определить направление для собственного исследования.

Ключевые слова: деловой дискурс, бизнес-контракт, коммуникация, лингво-прагматика, анализ, исследование, структура.

**B. V. Nurgozhina*

Toraighyrov University,
Republic of Kazakhstan, Pavlodar.

Received 17.09.24.

Received in revised form 27.01.25.

Accepted for publication 17.02.25.

BUSINESS CONTRACT IN THE FOCUS OF LINGUISTICS: KEY ASPECTS IN THE WORKS OF FOREIGN AND DOMESTIC SCIENTISTS

This article is a review of modern research on the analysis of business contracts using linguistic methods. A business contract, being one of the key genres of business discourse, certainly attracts the attention of domestic and foreign researchers. This article discusses the main topics, compositional-structural, lexical-semantic and linguistic-pragmatic features, as well as the results of research conducted in this area. Particular attention is paid to key aspects such as terminology, contract structure, specific language and style of use in business documents. The works of both foreign and domestic scientists dealing with this issue are analyzed. The main aspects and conclusions are presented, and prospects for further research in this area are identified. In addition, this article makes an attempt to systematize and theoretically comprehend the most key works of linguistic literature. Thus, the material for writing the article was primary – materials from dissertations and abstracts of scientists devoted to the topic under study, and secondary sources – literature reviews and critical analyzes. The study of all these materials allowed us to gain a broad understanding of the current state of research in the scope of the issue being studied and to determine the direction for our own research.

Keywords: business discourse, business contract, communication, linguo-pragmatics, analysis, research, structure

Теруге 17.02.2025 ж. жіберілді. Басуға 28.03.2025 ж. қол қойылды.
Электронды баспа
4,76 МБ RAM
Шартты баспа табағы 30,73. Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.
Компьютерде беттеген: А. К. Темиргалинова
Корректор: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас
Тапсырыс № 4350

Сдано в набор 17.02.2025 г. Подписано в печать 28.03.2025 г.
Электронное издание
4,76 МБ RAM
Усл. печ. л. 30,73. Тираж 300 экз. Цена договорная.
Компьютерная верстка: А. К. Темиргалинова
Корректор: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас
Заказ № 4350

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған
Торайғыров университеті
140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы
Торайғыров университеті
140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.
67-36-69
e-mail: kereku@tou.edu.kz
www.vestnik.tou.edu.kz